

Kurzus kódja(i): FLM-241:4
FLMD-111:18
FLMD16-111.04
FLM-242.02

Kurzus címe: Egyetemes filmtörténet: A modernizmus Kelet-Európában

Tanár neve: Bárdos Judit, Gelencsér Gábor

Kurzus időpontja, helye: kedd 12 30–14 00 34

Kurzus típusa: előadás

Kurzus leírása: A félév első felében a kelet-európai modern filmművészet részeként az orosz, a lengyel és a jugoszláv filmet (Bárdos Judit), míg a második felében a cseh és a szlovák új hullám történetét (Gelencsér Gábor) tekintik át az előadók.

Elsajátítandó kompetenciák:

tudás: tájékozódás a magyar filmtörténetben
képesség: a nemzetközi kulturális jelenségek és azok történeti beágyazottságának értelmezése
attitűd: történetileg és társadalmilag meghatározott kulturális jelenségek megértése és elfogadása

Módszer:

autonómia és felelősség: olyan történetileg és politikailag koherens egyéni álláspontot kialakítása, amely segíti önmaga és környezete fejlődését.

Tematika:

Power Point prezentációval és filmrészletekkel illusztrált előadás.

Orosz, lengyel és jugoszláv film

1. Az „Olvadás” korszaka a Szovjetunióban, 1956-1963 (társadalmi-történelmi körülmények, a filmnyelv megújulása). Csuhráj, Kalatozov.
2. Az orosz film 1962/63 és 1967/68 között. Tarkovszkij korai filmjei, Hucijev. Klimov.
3. Az orosz film 1967/68 után 1. A polgárháborús filmek. Aszkoldov, Mitta, Panfilov. A történelmi filmek és az irodalmi adaptációk. Tarkovszkij, Mihalkov, Mihalkov-Koncsalovszkij.
4. Az orosz film 1967/68 után 2. A háborús filmek: Klimov, Sepityko, German. A „próza filmek”. Muratova, Suksin, Mihalkov. A nemzetiségi (ukrán, grúz) filmgyártás: Paradzsanov, Iljenko, Ioszeliani, Abuladze.
5. A „lengyel filmiskola”: Wajda, Munk, Kawalerowicz.
6. A „morális nyugtalanság” korszaka a lengyel filmekben: Wajda, Kieślowski, Polański, Zanussi.
7. A jugoszláv film: Makavejev, Kusturica, Petrović, Pavlović, Djordjević.

Cseh és szlovák új hullám

1. Társadalmi-politikai közeg, intézményrendszer, az új hullám előzményei
2. Realista hagyomány: a Forman-iskola
3. Modellalkotó hagyomány: allegória, parabola, költői film
4. A realista és a modellalkotó hagyomány szintézise: absztrakt-lírai kisrealizmus

-
5. A szlovák új hullám
  6. 1968 után: betiltott filmek
-

Kurzus teljesítésének követelményei: Az előadások anyaga, a vetített filmek ismerete, szakirodalmi olvasottság; a számonkérés módja: kollokvium.

Filmek: Orosz, lengyel és jugoszláv film

1. Csuhráj: *Ballada a katonáról*
2. Tarkovszkij: *Andrej Rubljov*
3. Tarkovszkij: *Tükör*
4. Aszkoldov: *Komisszár*
5. Mítta: *Ragyogj, ragyogj, csillagom!*
6. Mihalkov: *Etűdök gépzongorára* (Csehov-adaptáció)
7. Az újabb háborús filmek közül: vagy Sepityko: *Kálvária, vagy Klimov: Jöjj és lásd!*
8. A prózai, mindennapi témájú filmek közül: vagy Muratova: *Rövid találkozások*, vagy Mihalkov: *Őt este*, vagy Suksin: *Vörös kányafa*
9. Wajda: *Hamu és gyémánt*
10. Kawalerowicz: *Éjszakai vonat*
11. Polański: *Kés a vízben*
12. Kieślowski: *Amatőr*
13. Makejev: *W. R. avagy az orgazmus misztériuma*

Cseh és szlovák új hullám

1. Štefan Uher: *A Nap a hálóban* (1962)
2. Jaromil Jireš: *Sikoly* (1963)
3. Miloš Forman: *Fekete Péter* (1963)
4. Ivan Passer: *Intim megvilágításban* (1965)
5. Vera Chytilová: *Százszorszépek* (1966)
6. Jan Němec: *Az ünnepségről és a vendégekről* (1966)
7. Evald Schorm: *A pap vége* (1968)
8. Jiří Menzel: *Szigorúan ellenőrzött vonatok* (1966)
9. Juraj Jakubisko: *Madarak, árvák és bolondok* (1969)
10. Elo Havetta: *A mezők liliomai* (1972)
11. Drahomira Vihanová: *Szétlőtt vasárnap* (1969)
12. Karel Kachyňa: *A fűl* (1970)

Kötelező irodalom:

Orosz, lengyel és jugoszláv film

Liehm, Mira – Liehm, Antonín J.: *The most important art. East-European film after 1945*. Berkeley – Los Angeles – London: University of Kalifornia Press, 1977.

Az orosz filmről: 199-219. 306-336.

A lengyel filmről: 174-198.

Goulding, Daniel J. (ed.): *Post New Wave Cinema in the Soviet Union and Eastern Europe*. Indiana: Indiana University Press 1989.

Az orosz filmről: 1-26.

A lengyel filmről: 143-171.

Kovács András Bálint – Szilágyi Ákos: *Tarkovszkij. Az orosz film Sztalkere*. Budapest: Helikon, 1977. 16-40.

Kovács András Bálint: *A modern film irányzatai*. Budapest: Palatinus, 2005. 194-208. 307-314.

Margócsy István: A negyvenegyedik és a többiek. Az Olvadás filmjei. *Filmvilág*, 1987/6.
Szilágyi Ákos: Félistenek alkonya (a háborús filmről). *Filmvilág*, 1986/8.
Bikácsy Gergely: *Andrzej Wajda*. Budapest: Gondolat, 1975.
Sziójártó Imre: *A lengyel film*
http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszeti/index.php?option=com_tananyag&task=showElements&id_tananyag=36
Kovács István: *Robogás a nyárba*. Budapest: Rejtjel Kiadó, 1998.
Forgács Iván: Dušan Makavejev hullámlovaglása. *Filmkultúra*, 1990/2. 9–17.
Sziójártó Imre: D. M. - A düh misztériuma. Portré Dušan Makavejevről. *Filmkultúra*, 2005.
<http://www.filmkultura.hu/2005/articles/essays/makavejev.hu.html>

Ajánlott:

Goulding, Daniel J.: *Five filmmakers: Tarkovsky, Forman, Polanski, Szabó, Makavejev*. Indiana: Indiana University Press, Bloomington, 1994.

Cseh és szlovák új hullám

A csehszlovák „új film”. *Filmkultúra*, 1967/3. [összeállítás]
Dániel Ferenc: *Milos Forman*. Budapest: Múzsák, 1988.
Forman, Miloš – Jan Novák: *Fordulatok*. Emlékirataim. Pozsony: Kalligram, 2008. 155–211.
Gelencsér Gábor: Hullámtörés; Szlovák reneszánsz; Kafka macskája; A történelmi film vége. In: Gelencsér G.: *Más világok*. Budapest: Palatinus, 2005. 116–133.
Gelencsér Gábor: A cseh és a szlovák új hullám (1963–1969)
http://szabadbolcseszeti.elte.hu/index.php?option=com_tanelem&task=all&id_tananyag=48
Hames, Peter: *The Czechoslovak New Wave*. London – New York: Wallflower Press, 2004.
Hegyí Gyula: *Jiří Menzel*. Budapest: Múzsák, 1990.
Zalán Vince (szerk.): *Tavaszi és nyári között*. A cseh és szlovák film antológiája. Budapest: Budapest Film – Héttorony Könyvkiadó, 1990.
Zalán Vince: Sem hazugság, sem utópia. Miloš Forman cseh tetralógiája 1–4. *Filmvilág*, 2009/9, 10, 11, 12.
Zalán Vince: Kisvárosi vikendek. Ivan Passer másfél cseh filmje 1–2. *Filmvilág*, 2010/10, 11.
Zalán Vince: Minden rossz és minden jó. Evald Schrom 1–3. *Filmvilág*, 2011/12, 2012/1, 2.
Zalán Vince: A harmadik jelentés. Chytilová „százszorszép” filmjei 1–3. *Filmvilág*, 2013/2, 3, 4.
